

Jaarverslag

BoerenNatuur Brabant

2025

boerennatuur

Brabant

boerennatuurbrabant.nl

Colofon

Redactie algemeen:
Ad Backx (BoerenNatuur Brabant West)
Monique Leesberg (BoerenNatuur Brabant Midden)
Wim Meulenmeesters (BoerenNatuur Brabant Oost)
Carlo Braat en Lisa van den Biggelaar (Stichting ZeeBra)
Jan Ottens (BoerenNatuur Brabant Oost)
Annie Martens (Bureau Martens Management & Communicatie): eindredactie

Foto's:
Annie Martens, Ben Groenen, Carlo Braat, Ernst Verwer, Jan Ottens, Jo van Es, Marco Renes, Meeuwis Millenaar, Monique Leesberg, Peter Kerkhofs, Wim Meulenmeesters

Ontwerp en opmaak:
Annie Martens (Bureau Martens Management & Communicatie), Jules Cornelissen (Corsys)

Uitgave:
Juni 2026

Website:
boerennatuurbrabant.nl

BoerenNatuur Brabant is het samenwerkingsverband van drie agrarische collectieven in onze provincie: Brabant West, Brabant Midden en Brabant Oost. Samen zetten zij zich in voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer én voor agrarisch waterbeheer.

boerennatuur

Brabant West

boerennatuur

Brabant Midden

boerennatuur

Brabant Oost

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
1. Tien jaar BoerenNatuur Brabant	5
2. Doorontwikkeling collectieven	6
Van missiewerk naar wachtlijst, wat zit daar achter?	7
3. € 9.000.000 extra voor ANLb volledig weggezet!	8
4. Voorlichting en kennis	10
4.1 Persreis voor journalisten	10
4.2 BBM kennisprogramma	10
4.3 Succesvolle erfbetredersbijeenkomsten	11
4.4 Brochures voor (melk)vee- en akkerbouwbedrijven	12
4.5 Lerend beheren: eerste resultaten ‘Sorghum inmengen’	12
5. Nieuwe deelnemer aan het woord	13
6. Meten is weten!	14
6.1 Resultaten in de Brabantse kerngebieden voor weidevogels	14
6.2 Akkervogels	15
7. Projecten	16
7.1 BoerenPerspectief Brabant	16
7.2 Toekomstperspectief voor melkvee-bedrijven in zones rond Natura 2000-gebieden	16
7.3 Kruidenrijk grasland	16
7.4 Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij	17
7.5 Watertransitie werkgebied Waterschap De Dommel	17
7.6 Bloemenzaadacties	18
7.7 Maaskracht	18
8. Organisatie en samenwerking	19

Voorwoord

Mooi, maar heftig was 2025. Evenals 2015, het oprichtingsjaar van onze collectieven, was 2025 een jaar met heel veel ontwikkelingen.

Uitbreiding ANLb-budget

Als eerste kwam er vanuit het Rijk een deel van de € 500 miljoen vrij die het vorige kabinet had goedgekeurd voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb). Het ging om € 83 miljoen euro, waarvan ruim € 9 miljoen voor onze provincie beschikbaar kwam voor het indexeren van de beheervergoedingen van bestaande beheercontracten en vooral voor het afsluiten van nieuwe ANLb-beheercontracten. We hebben elkaar een paar keer in de ogen gekeken en dachten op dat moment: "Het is wel heel mooi zoveel extra budget, maar krijgen we dat in een paar maanden wel weggezet binnen alle kaders die zijn vastgelegd in het provinciale Natuurbeheerplan?". Maar eind november constateerden wij dat het ons was gelukt.

Kracht van korte lijnen

Onze eigen gebiedsmedewerkers, die het vertrouwen genieten bij heel veel agrariërs in de streek, vormen vooral hiervoor de basis. Zij hebben keihard gewerkt om dit mooie resultaat te bereiken. Het was een mooie, maar ook heftige periode voor hen en daarvoor willen wij hen van harte bedanken. Ook dank aan de provincie Noord-Brabant, waar we een hele positieve en constructieve samenwerking mee hebben. En natuurlijk dank aan al onze bestaande en nieuwe deelnemers die agrarisch natuurbeheer een plek willen geven op hun bedrijf.

Bakens verzetten

Een heftig jaar was het ook voor onze besturen. In april 2025 zijn de 39 collectieven in Nederland en BoerenNatuur gestart met het project 'Doorontwikkeling'. De collectieven draaien nu 10 jaar. Er is in die periode veel

bereikt, maar we lopen hier en daar ook wel tegen grenzen aan. Het ANLb-budget wordt steeds groter en onze drie collectieven hebben hun scope verbreed. We zijn alleen of gezamenlijk ingestapt in projecten die passen bij onze missie en visie, zoals beschreven in ons koersdocument.

Projecten

De Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij (BBM) is een van die projecten. Met bijna 500 deelnemende melkveehouders is dit het grootste project in Nederland waar gewerkt wordt met Kritische Prestatie-Indicatoren (KPI's). Dit project voeren de drie collectieven namens het project Brabants Bodem uit en het vraagt elk jaar veel van onze organisaties. Vooral voor onze gebiedsmedewerkers die gegevens op moeten halen bij de deelnemers en voor ons bestuurslid die de gehele financiële uitvoering verzorgt.

In 2025 hebben we besloten ook een rol te willen spelen bij de uitrol van de Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw. Ten slotte nog een project dat we samen met ZLTO en Stichting Duinboeren en Maatschappij uitvoeren met melkveehouders in zones rond stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden dat niet onbenoemd mag blijven. Er komt veel op hen af. Door met hen in gesprek te gaan, goede analyses en businessplannen te maken, ontstaat een beeld van wat een transitie met zich meebrengt. Een ding is duidelijk, daar is budget voor nodig. Samen met onze partners in dit project gaan wij ons in 2026 sterk maken dat dit budget er komt zodat de bedrijven toekomstperspectief krijgen.

We willen graag eindigen met een uitspraak die tijdens een vergadering van BoerenNatuur is gedaan: 'Je hoeft niet ziek te zijn om beter te worden.'

De voorzitters van BoerenNatuur Brabant Midden, Oost en West

1. Tien jaar BoerenNatuur Brabant

Tien jaar geleden moest het allemaal anders met het agrarisch natuurbeheer op het platteland. Het was te duur en niet effectief. De nieuwe kernbegrippen waren 'gebiedsgericht, collectief en efficiënt'. De toen gevormde besturen van de 40 agrarische collectieven in Nederland hebben keihard gewerkt aan hun oprichting. We kunnen ons bijna niet meer voorstellen hoe in zo'n beperkte tijd dit hele 'gebouw' uit de grond getrokken is. Halverwege 2015 zijn de drie Brabantse Collectieven officieel opgericht en konden de deelnemers intekenen. Op 1 januari 2016 was in Brabant het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) operationeel, ook al piepte en kraakte het hier en daar nog een beetje. Soms waren er ook grote zorgen, maar samen overwonnen we alle kinderziekten.

De kracht van samenwerking

En als het gebouw zo stevig verankerd begint te staan, dan wordt communicatie naar buiten belangrijk. Met de naamsverandering, twee jaar geleden, bekrachtigden BoerenNatuur Brabant West, Midden en Oost hun samenwerking en dat zij verbonden zijn aan de landelijke koepelorganisatie BoerenNatuur Nederland.

Jubileum

Op 6 november 2025 vierden we het tienjarig jubileum van het ANLb in Brabant. In één compacte middag keken we terug op de geboekte resultaten en maakten we een doorkijk naar de toekomst van het ANLb en de collectieven. Voor de ogen van vele bestuurders en medewerkers van de gebiedspartijen, de ANV's in het Brabantse en overheden werd een stevig, maar harmonieus programma vertoond met sprekers die het allemaal hebben meegemaakt en evenzeer verbonden zijn met de toekomst van BoerenNatuur Brabant. De hele dag straalde het succes van samenwerken uit.

Naar buiten treden

Dat en nog veel meer willen we graag laten zien. Op de fiets, in het veld, aan de slootrand, tussen landschapselementen... overal wordt gewerkt aan het mogelijk maken van meer natuur in het boerenland, van goede kwaliteit, tegen een concurrerende vergoeding. In 2026 zullen de drie collectieven zich presenteren tijdens de BoerenNatuur Zomerweken van 17 juni tot 17 juli, met diverse activiteiten voor de eigen leden, bestuurders en het grote publiek.

Lang leve BoerenNatuur!

Bijeenkomst tien jaar BoerenNatuur Brabant

2. Doorontwikkeling collectieven

‘Je hoeft niet ziek te zijn om beter te worden’. Die motiverende uitspraak door een bestuurslid van een van de collectieven tijdens de Algemene Ledenvergadering van BoerenNatuur Nederland van 23 april 2025, was de basis voor alle 40 collectieve leden van BoerenNatuur om van start te gaan met het project ‘Doorontwikkeling collectieven en BoerenNatuur’. Doorontwikkeling van je organisatie, van je collectief, daar is uiteraard elk collectief altijd mee bezig.

Drie samenwerkende collectieven

“BoerenNatuur Brabant” is geïntroduceerd toen de collectieven in 2023 in onze provincie die naam gingen gebruiken om duidelijk te maken dat we in Nederland één grote vereniging zijn met een gezamenlijke opdracht: de agrarische sector in ons land helpen aan te passen aan de wensen en eisen van de huidige en komende tijd. Maar onder die naam vallen drie aparte collectieven in Brabant die weliswaar steeds meer samenwerken, maar toch zelfstandig zijn. Dat is zo ontstaan bij de start van de collectieven 10 jaar geleden en dat heeft vanaf die tijd prima gewerkt. Mede door ondersteuning van medewerkers en bestuurders van Stichting ZeeBra, waarin Brabants Landschap, ZLTO, Brabants en Zeeuws Particulier Grondbezit en Landschapsbeheer Zeeland samenwerken.

Tijden veranderen

Bij de start, 10 jaar geleden, was het ANLb-budget beperkt en de focus bij de drie collectieven lag primair bij het ANLb. In de loop der jaren is het ANLb-budget fors toegenomen, met een grote piek in 2025, en het aantal

projecten is sterk verbreed en uitgebreid. Denk aan de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij waar inmiddels bijna 500 melkveehouders aan deelnemen en waar de drie collectieven de hele uitvoering van de regeling samen verzorgen. Of een project met ZLTO en Stichting Duinboeren, in het kader van Landelijk Programma Natuur, waar 25 melkveehouders rondom Natura 2000-gebieden worden ondersteund bij het ontwikkelen van een nieuw toekomstperspectief. Of het project ‘Verdienmodellen koolstofbinding in de bodem’, dat samen met ZLTO en Louis Bolk Instituut is opgepakt.

Professionalisering

Door het toegenomen werk, meer ANLb-budget en meer projecten, begint de organisatie te knellen en te piepen. Gelukkig heeft dat voor de deelnemers (nog) geen gevolgen gehad voor de uitbetaling, maar bestuurlijk wordt impact wel ervaren.

Welke vorm past bij ons?

Als we onze leden goed willen blijven bedienen en onze rol in de landbouwtransitie serieus willen nemen, moeten we de organisatie verder professionaliseren. Dat kwam duidelijk naar voren in de sessies die we in 2025 met de besturen van de drie collectieven hielden. Er is vanuit de drie besturen een stuurgroep ingesteld die zich gaat buigen over de gewenste doorontwikkeling. Begin 2026 komt deze stuurgroep met een voorstel richting de drie besturen.

Bijeenkomst doorontwikkeling met bestuurders en extern adviseur

Van missiewerk naar wachtlijst, wat zit daar achter?

Als veldmedewerker heb ik een ogenschijnlijk simpele opdracht: het beschikbare budget voor agrarisch natuurbeheer omzetten in goede contracten met boeren. Samen kijken we hoe we een beheerplan opzetten dat twee dingen doet: de biodiversiteit vergroten én passen binnen het bedrijf.

Toen we rond 2015 begonnen, was dat best spannend. Er was wel budget, maar weinig boeren die agrarisch natuurbeheer kenden, laat staan er enthousiast over waren. Het voelde als missiewerk om dat geld weggezet te krijgen.

Tien jaar later is het beeld totaal anders. In ons collectief hebben we in die periode gemiddeld zo’n 1,8 miljoen euro per jaar aan beheer vergoed. Je zou denken: het laaghangend fruit is nu wel geplukt. Maar niets is minder waar. In de laatste ronde was de extra 2 miljoen euro al vergeven voordat de campagne goed en wel van start was. De belangstelling van boeren is groter dan het budget. Dit roept een interessante vraag op: waarom doen zoveel boeren dit zo graag?

Tijdens een demodag vroeg ik aan een groep boeren: “Hoe zou het komen dat de meeste boeren van de weidevogels houden?” Antwoorden waren: “Het zijn toch mooie vogels”. “Ze doen niemand kwaad”. “Ze horen bij het land en ik word er blij van als ik ze weer hoor in de lente”. “Mooie antwoorden”, zei ik, “Bovendien horen tegenwoordig zowel de boer als de weidevogels tot een bedreigde soort!”. Waarop boer Bert uit de Reek heel gevat antwoordde: “En dat schept een band!”

Hij sloeg de spijker op de kop. Boeren herkennen iets van zichzelf in die kwetsbare vogels. Ze zijn beide afhankelijk van het land, het weer en van een maatschappij die soms hard kan zijn. Dit is mijns inziens een belangrijke intrinsieke reden voor veel boeren, om met plezier mee te doen met agrarisch natuurbeheer.

Netjes voor de boer, kaal voor de ecooloog

Natuurbeheer begint met anders leren kijken. Een perceel dat “netjes” is voor de boer, kan voor een ecooloog juist leeg aanvoelen. Omgekeerd kan een perceel dat voor een ecooloog prachtig is, voor een boer voelen als rommelig en productieverlies. Juist daar ontstaan de gesprekken die ertoe doen. Daarom organiseert ons collectief regelmatig infoavonden en demo-dagen in het veld. Dit is leerzaam, want ook agrarisch natuurbeheer moet je leren. Jarenlang had ons collectief een demoveld, met kijkdagen. Die trokken veel bezoekers en droegen eraan bij, dat agrarisch natuurbeheer in onze regio een succes werd.

Vanuit de ‘groene hoek’ hoor en zie ik regelmatig mensen die zich verkneukelen bij het zien van een predator die een jong haasje of weidevogelkuikens aan stukken scheurt. Dat is óók natuur, zeggen ze dan, en dat klopt. Maar voor veel boeren voelt dit heel wrang. Jarenlang investeren in natuurbeheer en dan ruïneert een vos of kraai in een paar tellen de oogst van dat werk. Mijn ervaring: als boer én natuuractivist elkaars emoties en belangen herkennen, wordt het gesprek eerlijker én beter. Je hoeft die spanning niet weg te poetsen; je moet haar serieus nemen.

Miljoen hectare verloren voor natuur

Nederland heeft circa 1,8 miljoen hectaren landbouwgrond. Dat is ongeveer 54% van het landoppervlak (Bron: CBS, 2024). De boeren vormen hiermee een substantiële partij om natuur en landschap te ontwikkelen en beheren. Daar kun en mag je niet omheen willen. Dit zou immers betekenen dat er een kleine miljoen hectaren verloren gaan voor natuur.

Voor de achterban van natuurorganisaties is het misschien verleidelijk om vooral te kijken naar hectaren natuurgebied, beschermingsplannen en soortenlijsten. Voor BoerenNatuur staat juist de boer centraal, als drager en hoeder van het landschap.

Die twee werelden hebben we mijns inziens beide hard nodig. Ze kunnen elkaar beter versterken dan bevechten want:

- Zonder ecologische kennis geen effectief agrarisch natuurbeheer;
- Zonder boeren geen beheer van het grootste deel van ons landelijk gebied.

Samen kunnen we het verschil maken.

BoerenNatuur maakt het belang van boeren als producent van voedsel én natuur zichtbaar.

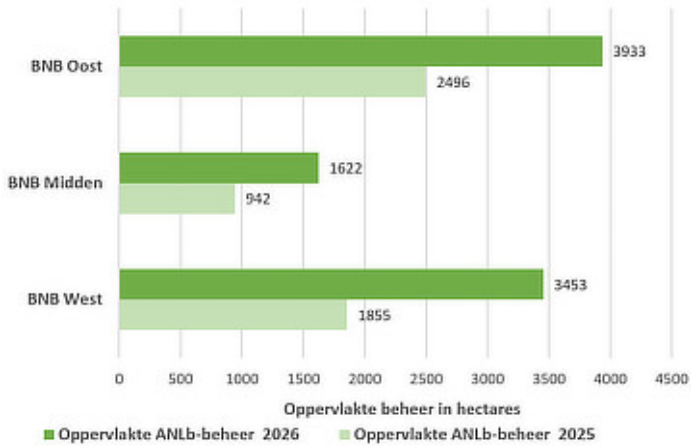
Door Jan Ottens

Veldmedewerker BoerenNatuur Brabant Oost

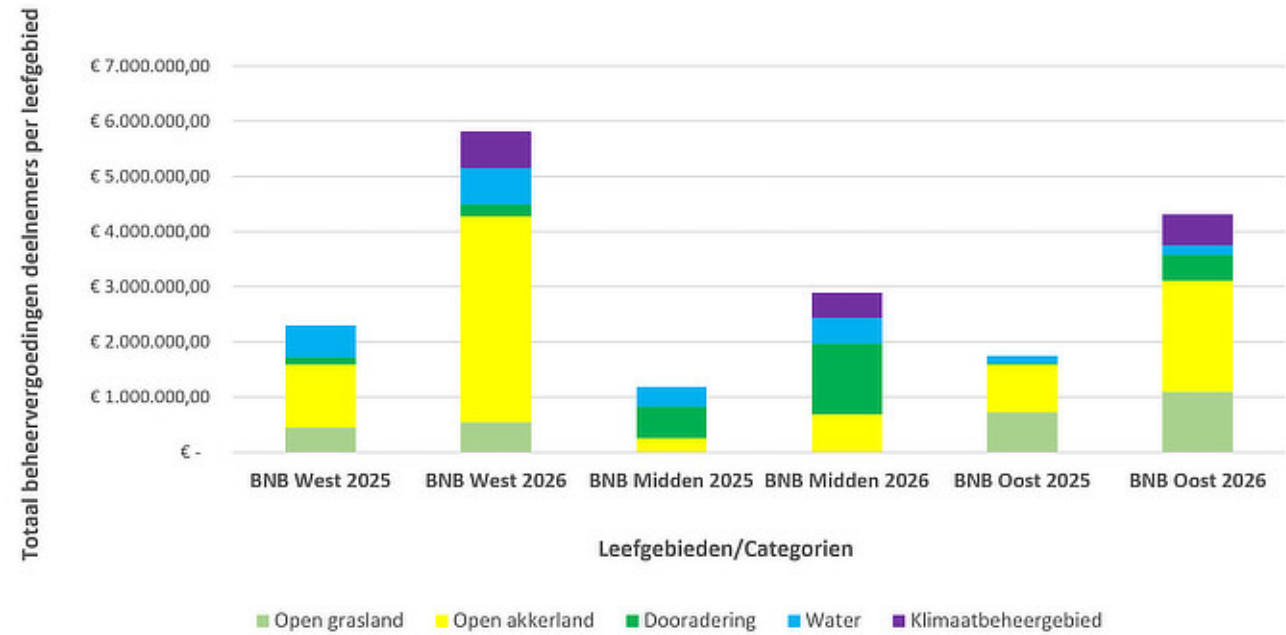

3. € 9.000.000 extra voor ANLb volledig weggezet!

In 2025 kwam voor Brabant een extra budget van ruim € 9 miljoen voor ANLb beschikbaar. Deels voor indexering van vergoedingen voor bestaande beheercontracten en deels voor het afsluiten van nieuwe beheercontracten. Wat in eerste instantie door de vier Brabantse collectieven (BoerenNatuur Brabant West, Midden en Oost en het landelijk collectief Deltaplan Landschap) als onmogelijk werd geacht, is toch gelukt: in een paar maanden tijd hebben de gebiedsmedewerkers voor ruim € 7,5 miljoen aan nieuwe beheercontracten afgesloten in het kader van het ANLb. In 2025 zijn voor een oppervlakte van bijna 5.300 hectare beheerpakketten afgesloten. Met deze extra financiële middelen is ruim 3.700 hectare aan nieuw beheer afgesloten en per 1 januari 2026 was in totaal 9.000 hectare gecontracteerd door de drie collectieven (zie tabel 1).

Tabel 1: Afgesloten beheer bij ANLb-deelnemers in 2025 en 2026 per collectief

Tabel 2: Beheervergoedingen ANLb-deelnemers in 2025 en 2026 per leefgebied en per collectief

Overall mogelijkheden

Door het beschikbaar komen van ‘klimaatgelden’ zijn er nu ook buiten de ‘agrarische leefgebieden’ mogelijkheden om klimaatbeheerpakketten af te sluiten. Alle deelnemers aan de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij (bijna 500) en alle reeds bestaande ANLb-deelnemers zijn door de collectieven geïnformeerd over nieuwe mogelijkheden van het ANLb. In totaal is bijna 1,7 miljoen euro beschikbaar gesteld via de ‘klimaatbeheerpakketten’, waarmee een stevige impuls is gegeven aan klimaatmaatregelen in het agrarisch gebied.

Zeer veel belangstelling bij akkerbouwers

Het grootste deel van het nieuwe budget is weggezet bij akkerbouwers in het agrarisch leefgebied Open akkerland (zie tabel 2). De saldo’s in de akkerbouw staan behoorlijk onder druk, waardoor beheerpakketten vanuit het ANLb met een passende vergoeding nu goed kunnen concurreren met de teelt van akkerbouwgewassen. Als het ANLb-beheerpakket ook nog eens een onderdeel kan worden van het bouwplan en kan rouleren op het bedrijf is dit ook aantrekkelijk. Zo was er bij akkerbouwers veel belangstelling voor de vogelvriendelijke teelt van luzerne en voor de wintervoedselakkers (teelt van graan zonder oogst). De eerste is heel aantrekkelijk voor de veldleeuwerik en het tweede beheerpakket zorgt voor voedsel in de winter. Voor soorten zoals de patrijs is dat heel belangrijk.

Inpasbaarheid op melkveebedrijven verdient extra aandacht

De gebiedsmedewerkers hebben ervaren dat vooral op intensieve melkveebedrijven niet veel ruimte is om ANLb in te passen in de bedrijfsvoering. Zij hebben de grond hard nodig voor beweiding en de productie van voer voor het vee. De extensievere melkveebedrijven (< 2 grootvee-eenheden per hectare) kunnen het ANLb beter inpassen

in hun bedrijfsvoering. Dit is een algemene constatering. Er zijn natuurlijk altijd uitzonderingen op deze regel. Om ANLb een vaste plek te kunnen geven op een melkveebedrijf is er behoefte aan langjarige beheercontracten van minimaal 12 jaar.

Nieuw budget voor de komende jaren

Voor het ANLb zal ook de komende jaren extra budget beschikbaar komen. De verwachting is wel dat deze middelen met prioriteit ingezet zullen worden voor zogenaamde ‘grutto-gebieden’ en zones rondom Natura 2000-gebieden.

Vogelvriendelijke teelt van Luzerne

Vogelakker met natuurbraakstroken

4. Voorlichting en kennis

4.1 Persreis voor journalisten

Op 13 november organiseerde de Permanente Vertegenwoordiging (PV) in Brussel een persreis voor journalisten uit heel Europa. In het middagprogramma stond het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer centraal: met name de unieke manier waarop we in Nederland het nieuwe stelsel hebben vormgegeven met betere natuurresultaten en minder overheadkosten. De bijeenkomst was georganiseerd door BoerenNatuur Nederland en BoerenNatuur Brabant West. Naast journalisten uit heel Europa waren de PV in Brussel en het Ministerie van LNV goed vertegenwoordigd. Na een korte introductie ging de gehele groep het veld in. De gebiedsmedewerker van BN Brabant West nam iedereen mee in de unieke gebiedsgerichte aanpak waarbij goed en laagdrempelig contact is met de grondeigenaren in een gebied. Het is en blijft een kunst om samen met alle grondeigenaren een mooi gebiedsplan te maken dat voldoet aan de instapcriteria, zoals die door de provincie Noord-Brabant zijn opgenomen in het Natuurbeheerplan. Tijdens het veldbezoek was er bijzondere aandacht voor een melkveebedrijf dat zeer veel doet aan agrarisch natuurbeheer. De melkveehouder heeft aangegeven behoefte te hebben aan langjarige beheercontracten. Op een melkveebedrijf ben je veel minder flexibel dan op een akkerbouwbedrijf waar je een regulier gewas kunt vervangen door een ANLB-beheerpakket. Zeker als dit beheerpakket onderdeel kan zijn van de vruchtwisseling. Medewerkers van het Ministerie van LNV hebben aangegeven dat het afsluiten van langjarige beheercontracten op de agenda staat voor de

Veldbezoek met journalisten uit heel Europa bij BoerenNatuur Brabant West

vormgeving van het nieuwe ANLB. Evenals een extra vergoeding voor bedrijven die een substantieel deel van hun bedrijfsoppervlakte inzetten voor het ANLB.

4.2 BBM kennisprogramma

Voor de bijna 500 deelnemers aan de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij hebben ZLTO en BoerenNatuur Brabant gezamenlijk het BBM-kennisprogramma opgezet. In 2025 vonden verspreid over Brabant diverse bijeenkomsten plaats. Begin 2025 werd tijdens een eerste reeks sessies de kennisbehoefte onder deelnemers geïnventariseerd. Op basis van deze inventarisatie zijn in 2025 vijf bijeenkomsten georganiseerd op agrarische bedrijven, met de volgende thema's:

- Beheer en behoud kruidenrijk grasland met expert Sander Bernaerts;
- Mogelijkheden agrarisch natuur- en landschapsbeheer op de melkveebedrijven (2 sessies) met experts BoerenNatuur Brabant;
- Eiwit in rantsoen met expert Berdine Sweep van Sweep Agro;
- Eiwit van eigen land met expert Teun van Oosterhout van ZLTO.

Onderlinge discussie en het delen van ervaringen zijn minstens zo waardevol als het inhoudelijke verhaal. Studieclubs melkveehouderij kunnen gebruikmaken van de diensten van het kennisprogramma BBM.

Bijeenkomst BBM-leerprogramma op de boerderij

4.3 Succesvolle erfbetredersbijeenkomsten

BoerenNatuur Brabant heeft in januari 2025 een tweetal voorlichtingsbijeenkomsten gehouden voor erfbetreders. Deze bijeenkomsten waren gericht op het beter voorbereiden van deze belangrijke gesprekspartners van agrariërs op de nieuwe uitdagingen en kansen binnen het agrarisch natuurbeheer.

Informatiebijeenkomsten voor erfbetreders

Erfbetreders zijn adviseurs die dagelijks met agrariërs werken en invloed hebben op hun keuzes, niet alleen in de huidige bedrijfsvoering, maar ook voor de toekomst waarin zaken als waterkwaliteit en biodiversiteit een steeds grotere rol spelen. Gezien hun cruciale rol, vond BoerenNatuur Brabant het van groot belang hen goed te informeren over de mogelijkheden die het agrarisch natuurbeheer te bieden heeft.

De twee voorlichtingsbijeenkomsten, zowel fysiek als digitaal, boden erfbetreders een kans om meer te leren over de rol van BoerenNatuur Brabant en de beschikbare mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer. De bijeenkomsten werden goed ontvangen. Zowel de inhoudelijke presentaties als de ruimte voor vragen en onderling gesprek werden door de deelnemers gewaardeerd.

BoerenNatuur Brabant kijkt met tevredenheid terug op de bijeenkomsten en hoopt de samenwerking met erfbetreders verder te versterken om gezamenlijk de doelstellingen voor natuur- en klimaatbeheer te realiseren.

Bijeenkomst voor erfbetreders bij BN Brabant Oost

4.4 Brochures voor (melk)vee- en akkerbouwbedrijven

Door het beschikbaar komen van extra middelen voor ANLb moesten nieuwe deelnemers geworven worden. En door ‘klimaatgelden’ kon niet alleen nieuw beheer worden afgesloten in de agrarische leefgebieden, maar in geheel Brabant. Om potentiële deelnemers te informeren over de mogelijkheden van het ANLb zijn twee brochures gemaakt. Eén voor (melk)veehouders en één voor akkerbouwbedrijven.

4.5 Lerend beheren: eerste resultaten ‘Sorghum inmengen’

Door het slecht kiemen en opkomen van zomertarwe in het pakket ‘wintervoedselakker’ zocht de eigenaar van een perceel in Leende naar een vervanger voor de tarwe, met een hoge voedingswaarde en betere prestaties op zijn droge zandgrond. In het voorjaar van 2025 zaaide hij sorghum arsky in als alternatief voor de tarwe.

Ontwikkeling

Midden oktober, in de afrijpfase, was de gemiddelde hoogte van het gewas 80 cm. De korreltjes zitten erg vast aan de pluim en vallen er niet eenvoudig af. Het gemiddelde gewicht van 100 zaadjes was zo’n 3,8 gram. Gemiddeld zitten er zo’n 1000 zaadjes in een pluim. Er zijn echter ook veel pluimen die slecht met graankorreltjes bezet waren. Vogels lijken het gewas te waarderen: een aantal pluimen liet in oktober al vraatsporen zien. In de winter 2025-2026 zal geïnventariseerd worden of vogels de sorghum-pilot ook waarderen. Als dat het geval is, gaan we met ‘Lerend beheren’ ook eens naar mogelijkheden kijken om de onkruiddruk te verlagen. Het oog wil namelijk ook wat.

Beheerpakketten voor agrarisch natuurbeheer op akkerbouwbedrijven/ bouwland

BoerenNatuur Brabant
De partner voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer

boeren natuur Brabant West boeren natuur Brabant Midden boeren natuur Brabant Oost

Beheerpakketten voor agrarisch natuurbeheer op (melk)veebedrijven

BoerenNatuur Brabant
De partner voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer

boeren natuur Brabant West boeren natuur Brabant Midden boeren natuur Brabant Oost

5. Nieuwe deelnemer aan het woord

De extra middelen voor het ANLb zijn deels weggezet bij bestaande deelnemers, maar ook nieuwe deelnemers hebben zich gemeld, zoals Margot en Marc van Boerderij De Grootte Spelder in Wouw.

Wat voor type bedrijf hebben jullie?

“We telen cichorei, suikerbieten en granen op 25 hectare zavelig zand. Daarnaast telen we samen met een gespecialiseerde pootaardappelteler en een aspergeteler die producten. We zijn een maatschap, hebben geen vaste arbeidskrachten. We doen de boerderij in deeltijd.”

Wat verandert er bij dit begin met ANLb?

“Wij zijn een gangbaar akkerbouwbedrijf. Al een tijd hadden we de wens om in ons ondernemerschap meer aandacht te geven aan biodiversiteit en duurzaamheid. We geloven dat de landbouw duurzamer moet én kan en dat het samengaat met het verhogen van biodiversiteit. Dat de ANLb-regeling nu ook in onze regio geldt, helpt daarbij. Het maakt de stap naar het aanplanten van heggen en het aanleggen van bloemen-, bijen- en patrijzenstroken een stuk makkelijker. We weten nu dat we aan de slag gaan met extra werk, maar dat daar ook een vergoeding tegenover staat. Zo blijft ons verdienmodel in balans én wordt het landschap er heel veel mooier op!”

Hoe ziet de toekomst eruit hierdoor?

“Heel concreet: wie hier straks langs fietst, rijdt of wandelt, ziet akkerbouwgewassen en asperges in een omgeving van heggen, hagen, een houthakbosje en brede randen vol bloemen, vogels en bijen. Wij zaaien al een jaar of 4 bloemenranden in. Altijd mengsels goed voor bijen en vlinders. Fietzers en wandelaars staan er met regelmaat stil. Heel wat foto’s zijn er gemaakt. Soms bellen er zelfs mensen aan. Gewoon om even te zeggen dat ze het een prachtig zicht vinden. We zijn heel blij met de ANLb-vergoeding. Het helpt boeren echt met de stap naar meer natuurinclusief ondernemen. De huidige toekenning van de beheervergoeding vanaf 2026 geldt voor een periode van 3 jaar. Super, natuurlijk. En hoe belangrijk is het dat de lijn een langer perspectief krijgt!”

6. Meten is weten!

6.1 Resultaten in de Brabantse kerngebieden voor weidevogels

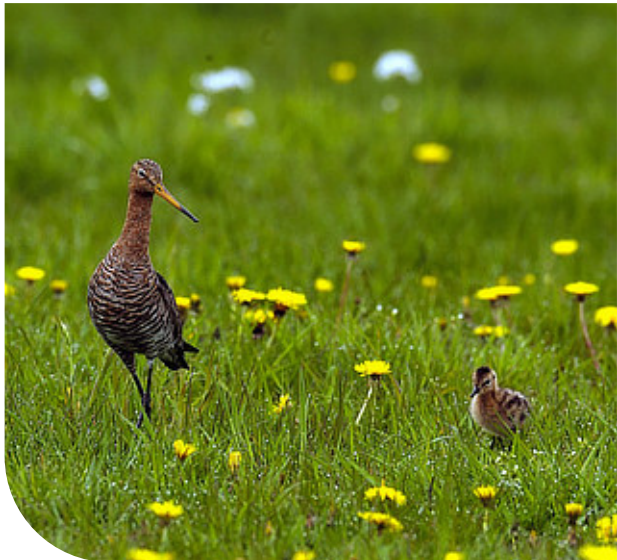
In Noord-Brabant zijn twee belangrijke gebieden waar agrariërs zich actief inzetten voor het versterken van leefgebieden voor weidevogels: de Beerse Overlaat en het Land van Heusden en Altena. In deze gebieden worden via het stelsel voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) beheermaatregelen toegepast om het gebied geschikt te maken voor broedende weide- en akkervogels. Zo zijn er onder andere plasdrassen aangelegd en ligt er kruidenrijk grasland. Deze maatregelen zorgen niet alleen voor veilig broedbiotoop, maar leveren ook een voedselrijk en beschut leefgebied op voor kuikens.

De stand van de weidevogels wordt in deze gebieden gemonitord door middel van de Bruto Territoriaal Succes-tellingen (BTS). Door jaarlijks te monitoren kan BoerenNatuur Brabant in samenwerking met de agrariërs het beheer steeds verder verbeteren.

Kuikenoverleving

De BTS-methode is een gestandaardiseerde telmethode om de kuikenoverleving te bepalen bij Grutto, Kievit, Tureluur, Scholekster en Wulp (de big five van de weidevogels). Hierbij wordt aan het begin van de broedperiode vastgesteld hoeveel koppels in het gebied zijn. Enkele weken later wordt geteld hoeveel gezinnen er rondlopen. Dit geeft een beeld van de hoeveelheid koppels die ook daadwerkelijk kuikens hebben. Voor een voldoende kuikenoverleving moet minimaal 65% van de gezinnen ten minste één kuiken grootbrengen.

Van alle grutto's die in Brabant broeden in het agrarisch gebied, broedt zeker 80 à 90% binnen de weidevogelkerngebieden. Hiervan vestigt zo'n 70% zich op percelen met agrarisch natuurbeheer. Dit geeft goed

Grutto met kuiken

Vrijwilligers ondersteunen BoerenNatuur Brabant bij de monitoring

weer wat het belang is van deze gebieden. Het zijn vooral deze plekken in Brabant waar de vogels nog voorkomen op het boerenland. De resultaten waren in 2025 voor de verschillende kerngebieden in Brabant wisselend. In Ravenstein bracht 84% van de gruttopaartjes minstens één kuiken groot. In Altena bleef het bij een BTS van 30%. Zo blijkt maar weer dat er tal van factoren invloed hebben op het grootbrengen van weidevogels en hoe belangrijk het is om maatwerk te kunnen leveren.

Ook de wulp wordt in Brabant gemonitord via de BTS-methode. Waar de grutto vooral broedt in de kerngebieden, is dat voor de wulp anders. Slechts 40 tot 50% van de 'agrarische' wulpen in Brabant broedt in de kerngebieden. Wulpen komen nog in grotere aantallen voor in de rest van de provincie, bijvoorbeeld in Jekschoot, de Vughtse Gement en rondom Schijndel. Dat komt vooral doordat wulpen geen gebruikmaken van de plasdrassen, maar vooral baat hebben bij goed kruidenrijk grasland. Binnen het agrarisch natuurbeheer werden 35 wulpenpaartjes geteld in 2025. Helaas was ook bij de wulpen in de kerngebieden de kuikenoverleving dit jaar niet voldoende.

Patrijs

6.2 Akkervogels

In Brabant worden in 9 gebieden akkervogeltellingen uitgevoerd door opgeleide vrijwilligers in de broed- en wintertijd. In deze gebieden liggen beheermaatregelen vanuit het ANLb. Elk jaar worden de tellingen gedaan op dezelfde manier, om tot betrouwbare trends te komen. De tellingen zijn in de broedtijd natuurlijk 's ochtends vroeg, wanneer de meeste zangactiviteit is. Op de mooiste plekjes verzamelen vrijwilligers zich voor de puntentelling. De zonsopkomst pik je dan gratis mee en zorgt voor de meest adembenemende plaatjes.

In de winter worden de overwintelaars geteld, zoals grote groepen veldleeuweriken, vinken, sijsjes, kneutjes en putters. Een knappe teller spot ook een patrijs, haas of ree. De akkervogeltellingen zijn uitdagend en leerzaam.

Patrijzentellingen Brabant

Patrijzen zijn bijzonder schuwe vogels die zich maar moeilijk laten zien. Hierdoor geven de broedvogeltellingen een slecht beeld van de patrijzenpopulatie in een gebied. Om toch een beeld te krijgen van de huidige populaties in Brabant, worden er sinds 2024 in 7 akkervogelkerngebieden in Brabant patrijzentellingen uitgevoerd. Vrijwilligers moeten hiervoor in het vroege voorjaar vanaf februari, voor dag en dauw opstaan, om al een uur voor zonsopgang in het veld te zijn. Met geluidsboxjes gaan ze op pad, via vaste telroutes, waarbij ze het geluid afspelen van een haantje (mannetjes patrijs). Omdat mannetjes patrijzen knokken om hun eigen territorium, zullen andere mannetjes terugroepen. Zo wordt in beeld gebracht hoeveel mannetjes zich in een gebied bevinden. Zij vormen uiteindelijk een mogelijk broedpaar, al zal niet elk mannetje altijd een vrouwtje vinden.

De gebieden waar nu patrijzentellingen plaatsvinden zijn de Oude Doorn en Genderen in het Land van Heusden en Altena (ex-PARTRIDGE-project) en de akkervogelkerngebieden in Steenberg, Rucphen, Drimmelen, Goirle-Riel en De Bleken (Bernheze).

Het is nog te vroeg om te kunnen zeggen of er een duidelijke trend zichtbaar is. Wel weten we dat de patrijs in 2024 een flinke klap heeft gehad vanwege het natte voorjaar. Veel hoenderachtigen kunnen slecht tegen de nattigheid en het vocht, onder andere doordat ze hierdoor moeilijker voedsel kunnen vinden. Ook in 2025 blijft de populatie nog achter, met een verdere daling in alle gebieden. De meeste patrijzen werden in 2025 geteld in Rucphen, gevolgd door de Oude Doorn in Altena met 11 patrijzen (zie tabel 3).

Naam werkgebied	Aantal getelde mannetjes	
	2024	2025
Steenbergen	8	8
Drimmelen	4	9
Rucphen	15	12
Oude Doorn	16	11
Genderen	10	6
Goirle-Riel	3	2
Bleken	9	6

Tabel 3: Aantal getelde mannetjes patrijzen in 7 gebieden in 2024 en 2025

7. Projecten

7.1 BoerenPerspectief Brabant

BoerenPerspectief is mogelijk gemaakt door een samenwerking van zes agrarische organisaties, waaronder ZLTO, BoerenNatuur Brabant, Brabants Agrarisch Jongeren Kontakt (BAJK) en Stichting Duinboeren en Maatschappij. Het project wordt gefinancierd door het Ministerie van LNVN.

Er verandert veel in de agrarische sector. Nieuwe regels, maatschappelijke druk, onzekerheid over de toekomst. Het is logisch dat agrariërs soms denken: Hoe pak ik dit aan? BoerenPerspectief is er om vragen van agrariërs in een veilige omgeving en vertrouwelijke setting te bespreken met een procesbegeleider. Agrariërs onderzoeken één op één met de procesbegeleider welke stappen ze kunnen zetten. Eind 2025 hadden ruim 100 agrariërs zich aangemeld voor advies.

7.2 Toekomstperspectief voor melkveebedrijven in zones rond Natura 2000-gebieden

Veel agrarische ondernemers die met hun bedrijf in en nabij Natura 2000-gebied zitten, ervaren grote impact op hun bedrijfsvoering, verdienvermogen en toekomstperspectief door wet- en regelgeving, toenemende gronddruk, extensiveringseisen en gewenste vernatting.

BoerenNatuur Brabant, ZLTO en Stichting Duinboeren en Maatschappij zijn eind 2023 gestart met een project met als doel bedrijven te helpen bij de ontwikkeling van een rendabele bedrijfsvoering die mede bijdraagt aan de doelen van het aangrenzende Natura 2000-gebied. In totaal doen 25 melkveehouders mee aan het project.

Als basisdoel is gesteld dat de melkveehouders binnen 5 jaar een minimale score van 1.600 punten op de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij moeten behalen en de hoogste score op de KPI's ammoniakemissie en eiwit in het rantsoen. In aanvulling hierop zijn er ook bedrijfs- en gebiedsspecifieke zaken die een grote rol kunnen spelen.

In 2025 zijn de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Nulmeting: hoe is de huidige score op de BBM;
- Gebiedsanalyse: welke provinciale doelen op het gebied van natuur, landschap en water zijn er voor de gronden van de deelnemer;
- Ambitieplan: de deelnemer stelt samen met een adviseur vanuit het project een ambitieplan op voor zijn/haar bedrijf op basis van de bedrijfs- en gebiedsspecifieke doelen;
- Businessplan: de deelnemer werkt samen met een extern adviseur van Arvalis of EVO-Kompas een businessplan uit, zodat duidelijk wordt wat de financiële consequenties zijn bij het uitvoeren van het ambitieplan.

Het project zal in het voorjaar van 2026 worden afgerond. Daarna begint het eigenlijk pas. Vanuit het projectteam zullen gesprekken gevoerd worden met de provincie en mogelijk andere partijen om de transitie van de bedrijven te financieren.

7.3 Kruidenrijk grasland

In onze weidevogelgebieden in Altena en de Beerse Overlaat ziet BoerenNatuur Brabant mogelijkheden de kruidenrijkdom van de kruidenrijke graslanden te vergroten. Meer kruiden betekent meer insecten, waarmee de overlevingskansen van kuikens van weidevogels vergroot kunnen worden. Met subsidie van

de provincie Noord-Brabant is BoerenNatuur Brabant in 2024 gestart met het project Kwaliteitsverbetering kruidenrijk grasland. Diverse maatregelen worden uitgevoerd om de kruidenrijkdom te vergroten. Er is ingezet op drie verschillende maatregelen:

1. Extra en vroeger maaien t.b.v. extra verschraling;
2. Extensief beweidingsbeheer;
3. Inzaaien percelen met kruidenrijke mengsels.

Er worden ook bodemonsters genomen en geanalyseerd. De analyses worden besproken met experts op gebied van kruidenrijk grasland. De ervaringen die we in dit project van drie jaar (2024, 2025 en 2026) opdoen, gaat BoerenNatuur Brabant delen met alle deelnemers met kruidenrijk grasland in de weidevogelgebieden.

7.4 Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij

De Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij (BBM) is één van de deelprojecten van het project Brabants Bodem, een focusprogramma van het Van Gogh Nationaal Park. Brabants Bodem ontwikkelt een nieuw perspectief voor agrarisch ondernemers die bijdragen aan de kwaliteit van natuur en landschap.

Behoud (melk)veebedrijven belangrijk voor kwaliteitsverbetering zones rondom Natura 2000-gebieden

Voor ondernemers betekent dit dat ze het in hun verdiensten terugzien als zij zich onderscheiden door in hun bedrijfsvoering extra in te zetten op biodiversiteit, bodem en landschap. Een plus voor de maatschappij en ook een plus voor het inkomen van de ondernemers. Voor de maatschappij wordt dit zichtbaar in een leefomgeving waar het goed wonen, werken en recreëren is.

Duurzaamheidsmonitoring met KPI's

De BBM werkt met 13 Kritische Prestatie-Indicatoren (KPI's) waarop deelnemers een bepaalde score kunnen behalen waaraan een stimuleringsbijdrage is gekoppeld. Provincie Noord-Brabant, Ministerie van LNVN en waterschappen Aa en Maas, Brabantse Delta en De Dommel financieren het project. Het is op dit moment het grootste project in Nederland dat werkt met KPI's.

Bijna 500 deelnemers en BoerenNatuur Brabant als uitvoerder

Eind 2025 deden bijna 500 melkveebedrijven aan het project mee. De bedrijven liggen verspreid over de gehele provincie. BoerenNatuur Brabant voert het project uit in opdracht van Brabants Bodem. BoerenNatuur Brabant vraagt namens de deelnemers een subsidie aan bij de provincie, inventariseert jaarlijks de zogenaamde 'groene indicatoren' op alle bedrijven, is de eerste contactpersoon voor de deelnemers, zorgt voor de uitbetaling van de stimuleringsbijdrage en coördineert de communicatie.

7.5 Watertransitie werkgebied Waterschap De Dommel

Sinds mei 2025 heeft Waterschap De Dommel financiële middelen beschikbaar gesteld voor de subsidieregeling 'Samen beter in waterbeheer'. Met deze stimuleringsregeling wil Waterschap De Dommel grondeigenaren stimuleren om keuzes te maken die een positieve bijdrage leveren aan het watersysteem.

Herstel van het watersysteem is belangrijk om overlast in droge en natte perioden zoveel mogelijk te kunnen voorkomen. Met deze stimuleringsregeling kan gewerkt worden aan een weerbaarder watersysteem. Het gebied van Waterschap De Dommel is ingedeeld in de hoge koppen, de flanken en de beekdalen. Afhankelijk van de ligging van een perceel zijn er mogelijkheden om stuwtjes te plaatsen, drainage te verwijderen of om te vormen naar peilgestuurde drainage, transitiegewassen in te zaaien of sloten te verondiepen.

De gebiedsmedewerkers van BoerenNatuur Midden kunnen grondeigenaren informeren wat de mogelijkheden zijn. Zij kunnen helpen bij het opstellen van een plan en dienen collectief een aanvraag in bij Waterschap De Dommel.

7.6 Bloemenzaadacties

7.6.1 BoerenNatuur Brabant Oost

De bloemenzaadactie van BoerenNatuur Brabant Oost groeit en bloeit – letterlijk én figuurlijk. Wat in 2020 begon als een initiatief om het buitengebied van Oost-Brabant kleurrijker en biodiverser te maken, is inmiddels uitgegroeid tot een jaarlijkse traditie met toenemende belangstelling. Ook in het voorjaar van 2025 was de actie weer een groot succes, met maar liefst 30% meer deelnemers dan vorig jaar!

Dankzij de samenwerking met lokale Agrarische Natuurverenigingen (ANV's) hebben dit jaar zo'n 350 deelnemers rond hun erf of op hun akkeroverhoekjes bloemen ingezaaid. Nieuwe enthousiaste ANV's zoals Speels Landschap in Deurne en ANV Asten sloten zich aan, wat mede zorgde voor deze prachtige groei.

Speciaal AgroBiodiversiteit mengsel

De zaden zijn opnieuw geleverd door firma Neutkens, die een speciaal FAB-mengsel (Functionele AgroBiodiversiteit) samenstelde met maar liefst 20 verschillende bloem- en kruidensoorten. Hoewel het door de droogte op veel plekken iets later ingezaaid is, belooft het resultaat straks weer een waar kleurenspektakel te worden.

7.6.2 BoerenNatuur Brabant West

BoerenNatuur Brabant West is partner van Bijenlandschap West-Brabant. Een van de projecten is het Bijen Bufferstroken Project West-Brabant. Maar liefst 99 agrariërs hebben zich in 2025 aangemeld en gezamenlijk zaad aangevraagd voor het inzaaien van 171 km aan bufferstroken langs waterlopen – goed voor 51 hectare

Bloemenmengsel

aan bloeiende planten. Deze stroken worden ingezaaid met een gevarieerd mengsel van bloemen en kruiden die rijk zijn aan nectar en stuifmeel. Hierdoor ontstaat een voedselrijke omgeving, waarin bijen en andere bestuivers zich kunnen voeden en voortplanten. Daarnaast dragen deze bufferstroken bij aan natuurlijke plaagbestrijding, wat gunstig is voor zowel de natuur als de agrarische sector.

7.7 Maaskracht

In 2024 heeft BoerenNatuur Brabant in samenwerking met Collectief Deltaplan Landschap het beheer van de uiterwaarden van de Maas geregeld voor Rijkswaterstaat. Maaskracht is opdrachtnemer van Rijkswaterstaat en heeft de Brabantse collectieven gevraagd om het beheer te organiseren met boeren. In dit project zijn door onze veldmedewerker, ofwel waardman, Maurice Hanegraaf, afspraken gemaakt met agrariërs over het beheer van uiterwaarden van Rijkswaterstaat. Het betreft voor BoerenNatuur Brabant Midden en Oost gezamenlijk 25 ha uiterwaarden. In het werkgebied van collectief Deltaplan Landschap gaat het om globaal 67 ha. De ondernemers krijgen het gebruik van deze uiterwaarden maar moeten die beheren conform vooraf gemaakte afspraken.

Infobord bijen bufferstroken

Positieve resultaten

Op basis van de ervaringen van 2024 is de samenwerking in 2025 voortgezet en hebben partijen aangegeven ook in 2026 het beheer weer te willen regelen. Er zijn in augustus twee excursies georganiseerd, waarin de resultaten en ervaringen van de monitoring en ondernemers met elkaar zijn gedeeld. Daarbij is naar voren gekomen dat de deelnemers tevreden zijn. Daarnaast waren de resultaten van de monitoring erg positief; bijvoorbeeld de kruidenrijkdom van de graslanden was erg goed.

8. Organisatie en samenwerking

Op landelijk niveau werken 39 collectieven samen onder de vlag van de vereniging BoerenNatuur. Samen werken ze aan een levendig landschap waar natuur de landbouw versterkt, met ruimte voor voedselproductie en natuur. De collectieven zijn de spil tussen de individuele agrariërs die maatregelen uitvoeren voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer en natuurinclusieve landbouw. Met elkaar zorgen ze voor een landschap waar je insecten hoort zoemen, bloemen ziet bloeien en ruimte is voor vogels en dieren.

De drie coöperaties die samenwerken in BoerenNatuur Brabant hebben alle drie een eigen ledenraad of algemene ledenvergadering, een bestuur en eigen gebiedsmedewerkers (zie organogram). De ledenraad of de algemene ledenvergadering is het hoogste orgaan van de coöperatie en stelt onder meer de begroting vast.

Bij de uitvoering van de taken worden de besturen ondersteund door medewerkers van Stichting ZeeBra. In deze stichting, die specifiek opgericht is ter ondersteuning van de collectieven in Brabant en Zeeland, werken de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO), Brabants Landschap, Landschapsbeheer Zeeland en Brabants en Zeeuws Particulier Grondbezit samen.

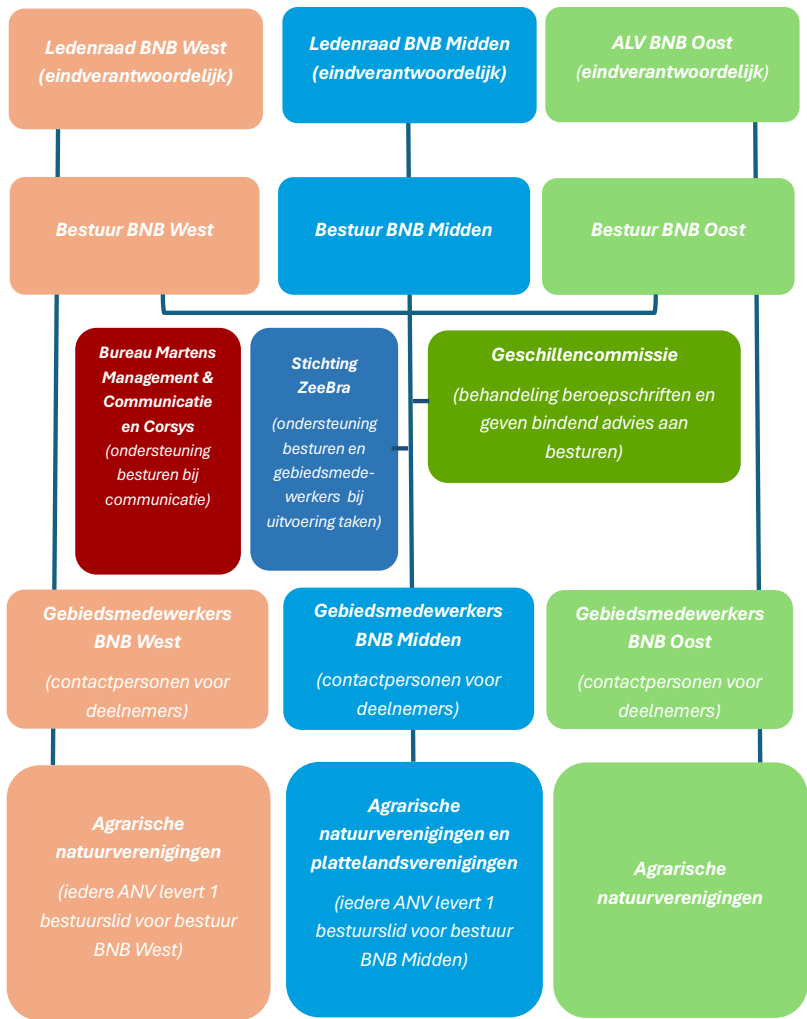

Marije Klever, voorzitter van BoerenNatuur Nederland

Bureau Martens Management & Communicatie en Corsys verzorgen ondersteuning op communicatiegebied.

BoerenNatuur Brabant en Poldernatuur Zeeland hebben een gezamenlijke geschillencommissie die beroepschriften behandelt en een bindend advies geeft aan de besturen.

De drie collectieven hebben in totaal 9 gebiedsmedewerkers die het aanspreekpunt zijn voor grondgebruikers. De gebiedsmedewerkers geven adviezen aan (potentiële) deelnemers, sluiten beheer-contracten af, bestellen zaad voor het inzaaien, voeren jaarlijks een schouw uit en coördineren de beheermonitoring.

boerennatuur

Brabant

boerennatuurbrabant.nl
info@boerennatuurbrabant.nl